

očitek v obliki hrupne godbe zaradi krivice, ki so jo prizadele otrokom iz prvega zakona.

Tretji del ima naslov *Matere in otroci*. Zelo zanimiv je opis položaja žensk, ki so bile vedno samo začasne prebivalke v hišah moških in nikoli niso bile stalne članice rodu. To so najbolj občutile vdove. Vdova je lahko ostala v moževi družini, skupaj z otroki, lahko je živela samostojno, v bližini otrok, lahko pa se je poročila in odšla. O tem, ali bo dobila nazaj doto, so odločali dediči njenega pokojnega moža, ki niso nujno bili njeni otroci. Če je niso hoteli več pod isto streho in ji tudi niso vrnili dote, se je lahko brez vsega vrnila v domačo hišo, kjer se je rodila. Če se je ponovno poročila, pa je zapustila otroke, kajti ti so pripadali moževemu rodu. Več takih poročil je, ki govorijo o vdovah, ki so vzele doto, otroke, dediče pokojnega moža pa prepustile skrbi očetovega sorodstva.

Zapuščeni otroci, zavetišča za najdenčke in rejništvo so znani že od konca 14. stoletja. V Firencah in Sieni sta bili tudi stari najdenišnici. V knjigah družin je veliko omemb rejništva, saj ženske takrat, razen v najnižjih kmečkih slojih, niso dojile same. Otroka so dali v rejo, od hiše, ven iz mesta, dojlilijam, ki jim je otrok umrl ali pa so svoje otroke odstavile, da so lahko hranile male Firečane. Če je domača služkinja v firenški hiši rodila otroka, so ga poslali stran, ona pa je skrbela za dojenčka hišnih gospodarjev. Pojav rejništva je bil v zadnjem času predmet številnih raziskav, saj se je ob njem odvijal zanimiv odnos med obema paroma staršev in med rejnicami in otroki.

V družinskih knjigah so tudi opisi nevestine bale, ki je včasih vsebovala tudi lutke. Igračke v podobi bogato oblečenih fantkov, največkrat v podobi Jezuščka ali svetnikov, so dajali starši hčerkam pred poroko ali če so stopile v samostan. Njihova funkcija je bila religiozna in magična, kajti dekleta naj bi imelo takega otroka. Avtorica navaja po Van Gennepu običaj z nakolenčičem s francoskega podeželja, ki so ga kasneje prepovedali in se sprašuje, ali so lutke nadomestile živega otroka in prevzele njegovo vlogo.

Knjiga se konča s poglavjem o vzgoji dečkov in deklic, ki je bila prilagojena različnim družbenim vlogam moških in žensk. Dečki so po prvih mesecih, ki so jih preživeli ob dojliliji, bili doma še do vstopa v osnovno šolo, nato pa se je zanje začelo zelo zahtevno šolanje, zato da so se čim hitreje usposobili za vstop v poslovni svet. Dekleta pa so ostala doma in so zaprta pred zunanjim svetom čakala na poroko. Pisava, se pravi znanje, jim ni bilo dostopno. Izjema med ženskami so bile v tem pogledu edine vdove, ki se niso več poročile, ki so ostale z otroki in ki so morale prevzeti vlogo in dolžnosti očetov.

Mojca Ravnik

Jean Chevalier & Alain Gheerbrant, *Slovar simbolov - miti, sanje, liki, običaji, barve, števila*. Prevedel Stane Ivanc. Uredil Aleš Berger. Ljubljana 1993, 727 str.

Deset let po izidu hrvaškega prevoda slovarja simbolov (*Dictionnaire des Symboles*), ki je bil prvič objavljen leta 1969, leta 1982 pa razširjen in dopolnjen, smo lani dobili slovenski prevod tega v svetu najbolj uporabljane priročnika o simbolih. Medtem ko je hrvaški prevod obsežnega dela opravilo več prevajalcev, je slovenskega (727

strani) pripravil en sam. Zato so prevodi več kot 1200 komentarjev h geslom jezikovno zelo izenačeni, poenoteno je izrazje in pisava, kar je prednost tega dela. Prevajalcu je s pomočjo posvetovanja s strokovnjaki tudi uspelo v veliki meri izdelati ustrezno slovensko terminologijo na tem področju.

Nemajhno delo je bilo opravljeno ob iskanju najustreznejših slovenskih strokovnih izrazov za posamezne pojme. Enostavno pa tudi ni bilo citiranje svetovnih klasičnih del, ki niso prevedena v slovenščino, kot npr. koran, vedska literatura, temeljna kitajska dela ipd. V mnogih primerih se je moral avtor zanesti na francoski prevod izvirnikov oz. se posvetovati s strokovnjaki, kolikor je bilo mogoče. Tudi ustrezen prevod gesel je bilo včasih težko najti. Prevajalec je moral nekaj malega gesel, ki so za naš kulturni prostor preveč eksotična in nerazumljiva, da bi kaj povedala, izpustiti, nekaj jih je bilo treba razbiti, druge zopet povezati. Vsekakor je prevajalec opravil ogromno delo. Spričo vseh naštetih in seveda še drugih težav je razumljivo, da je prevod tu in tam nekoliko neroden. Tako - navajam samo za primer - v uvodu na začetku 3. poglavja beremo pri razlagi izraza simbol: "Simbol je bil sprva na dvoje presekan predmet /.../ vsak del sta spravila dva človeka." Reči hoče seveda: "Dva človeka sta spravila vsak en del." Upamo lahko, da v knjigi ni mnogo napačno prevedenih mest, kakršno je npr. pri geslu bik (str. 58, na začetku drugega odstavka levega stolpca), kjer stoji: "Tako je bil /.../ bog lune Ur opredeljen kot mogočen mlad bik." Ur pa ni ime boga ampak je geografski pojem, torej bi moral zapisati: "bog lune iz Ura". Tudi dve vrsti naprej ni pravilno: "Oziris /.../ je bil prikazan z bikom." Prav bi bilo: "kot bik".

Seveda bi bilo v tako obsežnem delu brskati za drobnimi nerodnostmi in napakami nesmiselno. Knjiga bo za marsikoga zelo zanimivo branje, čeprav se bo včasih morda ob kakem geslu, kot sta npr. avtomobil ali letalo in podobnih komu zazdelo, da so v njej meje področja simbolike skoraj preširoke. Toda avtorja ter sodelavci so se pred takimi pomisleki zavarovali, saj so delu dodali podnaslov "miti, sanje, liki, običaji, barve, števila" in že s tem poudarili simbolično dinamiko ter nakazali posredniško vlogo simbola, ki povezuje nasprotja, kot so nebo in zemlja, materija in duh, resnično in sanje, zavedno in nezavedno.

Slovar simbolov nikakor ni pusto, suhoparno branje. Ni zbirka po enem kopitu oblikovane obdelave posameznih gesel. Razlage k posameznim geslom niso razvrščene po vnaprej določeni shemi. Red informacij pri vsakem geslu je izbran tako, da je čim bolj ohranjena samostojnost sleherne od njih, zato je tudi pogosto prikazanih več razlag vzporedno. Kritika privzetih interpretacij se le redko pojavi. To le tedaj, kadar se razlaga oddaljuje od t. i. logike simbolov, pa še tedaj je kritika zadržana, saj, kot pravi J. Chevalier v uvodu, lahko, kadar gre za resničnost simbola, ponovimo za Pirandellom: *Così è se vi pare*. Zato tudi slovar simbolov, kot piše v uvodu, noče biti "zbirka definicij", že zaradi same narave simbola, ki je večplastna. Simbol je težko opredeliti posebno zato, ker je spremenljiv v času in prostoru. Dokončni interpretaciji se izmuzne tudi zato, ker ima celo vrsto funkcij. Med njimi je morda posebej pomembna socializacijska, ki omogoča tesno povezavo z okoljem in vključitev posameznika v občestvo, v resničnost. Lahko bi rekli, da živimo v svetu simbolov in svet simbolov živi v nas. K temu bi lahko dodali tudi ugotovitev, na katero je opozoril psiholog Janek Musek, ki je tudi raziskoval področje simbolov, namreč, da je znakovno in

simbolno dojetanje in tolmačenje stvarnosti ena najpomembnejših vrstnih značilnosti človeka. (Simboli, kultura, ljudje. 1990, 11).

V dokaj obširnem Chevalierjevem uvodu je mdr. simbol opredeljen v odnosu do drugih pojmov oz. terminov, kot so *emblem*, *atribut*, *alegorija*, *metafora*, *analogija*, *simptom*, *sindrom*, *parabola*, *apolog* (gr. *apólogos* - basen), katerih skupna značilnost naj bi bila, da so znamenja ali znaki in da ne presegajo ravni pomena. *Simbol* pa je več kot preprosto znamenje, sega preko pomena, odvisen je od interpretacije, ta pa od nekakšne predispozicije, nabit je s čustvenostjo in dinamiko. Pri tem Chevalier ugotavlja, da bi reprezentativni in učinkoviti vidik simbola dobro opisali z izrazom *eidolo-motor*. Izraz namreč z besedo *eidolon* ohranja simbol na ravni ideje (*eidos*), hkrati pa ga predstavlja kot nekakšno središče, okoli katerega se vrti ves tisti psihizem, ki ga je pognalo njegovo učinkovanje. Vsebinsko najbogatejši zgledi teh *eidolo-motornih* shem naj bi bili tisti, ki jih je C. G. Jung imenoval *arhetipi*. Ob tem opozarja tudi na Freudovo koncepcijo o *prirojenih fantazmih*, tipičnih fantazmatičnih strukturah, v katerih psihoanaliza prepoznava organizatorje fantazmatičnega življenja, ne glede na subjektive osebne izkušnje. Univerzalnost teh fantazmov naj bi se razlagala s tem, da so dediščina, ki se prenaša filogenetsko. V nadaljevanju opredeli J. Chevalier pozicijo simbolov do *mitov*. Slednji naj bi bili dramaturška transpozicija arhetipov, shem in simbolov ali celotne kompozicije, epi, pripovedi, geneze, kozmogonije, teogonije, gigantomahije, v katerih se že pojavlja racionalizacijski proces. (To mesto je nemara napačno prevedeno, saj se roditelj od besede *ali* naprej, kot ga ima prevod na str. 9 - *celotnih kompozicij, mitov (...)* *gigantomahij* - ne zdi prav smiseln.) Pri tem citira Mircea Eliadea, ki meni, da je *mit* "arhetipski vzorec za vse stvaritve na katerikoli ravni: biološki, psihološki, duhovni. Poglavitna funkcija mita je fiksirati primere vseh pomembnih človeških dejanj". V njem so prikazani notranji in zunanji boji, ki jih človek bojuje na svoji razvojni poti.

Navedena in kratko orisana je tudi vrsta poskusov klasifikacije simbolov, tako npr. A. H. Krappeja in Mircea Eieadeja, katerih poskusa razdelitve simbolov sta si precej sorodna, oba namreč temeljita na ločevanju med nebesnimi in htoničnimi simboli. Povsem drugače pa je poskusil razdeliti simbole G. Dumézil. Razvrstil jih je okoli treh poglavitnih funkcij, kot jih je odkril. Kažejo se v ustroju indoevropskih družb (kasta duhovnikov, kasta vojščakov, kasta proizvajalcev). Predstavljenih je še več bolj ali manj zanimivih poskusov klasifikacije drugih strokovnjakov, vendar Chevalier ugotavlja, da je vsaka sistematična klasifikacija zaradi polivalence simbolov praktično neizvedljiva. Kljub temu pa, čeprav imaginarne, se tudi te spontane stvaritve ravnavo po nekaterih notranjih zakonih; o tem pa teče beseda v zadnjem poglavju uvoda.

Slovenski prevod Slovarja simbolov bo marsikomu dobrodošel, žal pa ne bo povsem zadovoljil tistih, ki ga bodo rabili pri svojem strokovnem delu. Obžalovati moramo namreč, da ne podaja niti seznama literature, kaj šele, da bi bili pri posameznih geslih citirani osnovni viri in literatura z ustreznimi kraticami, kakor je to v hrvaškem prevodu. To je pomanjkljivost, ki močno zmanjšuje njegovo strokovno težo. Kljub temu smemo reči, da je predvsem zaradi bogastva podatkov in informacij ter zaradi terminologije pomembna pridobitev.

Monika Kroepej